

er i stand til at gengive. Den gryende tvivl om pålideligheden af forf.s materiale bestyrkes af afsnittet om Richelieu, der ellers udmærker sig ved i det mindste at antyde eksistensen af standardværket om kardinalen, Carl J. Burckhardts 3-bindsværk. Herfra er da også hentet nogle betragtninger over den mislige situation, Richelieu gerådte i som følge af Ludvig 13.s sygdom. Men åbenbart har forf. ikke fundet Burckhardt farverig nok. Thi for egen regning tilføjer han en skrøne om en hemmelig dør, ud af hvilken Richelieu i rette øjeblik gjorde sin entrée, samt – topmålet – en kommentar til dette optrin ytret i en senere stund af Marie af Médici. Lad det straks være tilføjet, at forf. som fortæller ikke er nogen Dumas. Af bogens konkrete fejl skal kun nævnes den ejendommelige stedfæstelse af den portugisiske koloni Macao som beliggende »ved Shanghai«. Alt i alt en bog, hvis ydre seriøse anlæg ikke modsvares af blot et tilløb til en dybere forståelse af de omhandlede begivenheder. Så var de hedengangne Otabøger da i det mindste ærlig snak.

MIKAEL VENGE

OTTO NÜBEL: Pompejus Occo 1483 bis 1537. Fuggerfaktor in Amsterdam. Schwäbische Forschungsgemeinschaft bei der Komm. f. Bayr. Landesgeschichte Reihe 4 Bd. 15: Studien zur Fuggergeschichte Bd. 24, hrsg. v. G. FRH. v. PÖLNITZ (†), fortgef. v. H. KELLENBENZ. Tübingen, J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1972. xii, 313 s. Ill. DM 41 (ib).

Fuggernes placering i reformationstidens komplicerede politiske og økonomiske mønster påkalder ganske naturligt forskningens opmærksomhed; det kan være tilstrækkeligt her at henvise til Astrid Friis' vigtige diskussion af Fuggernes kobbereksport via Østersøen (*Scandia* XII, 1939) og Frh. v. Pölnitz' (omstridte) *Fugger und Hanse* (1953). At kobbereksporten havde afgørende betydning, og at Fuggernes faktor i Nederlandene – i første trediedel af 1500-tallet den humanistisk dannede Amsterdamkøbmand Pompeius Occo – fik en uriaspost er på forhånd givet; dr. Nübels bog dokumenterer uomtvisteligt fuggerfaktorens vanskelige balancekunst mellem Augsburg-husets traditionelle loyalitet overfor kejserhoffet, det nederlandske regentskabs politiske og kommercielle interesser, den landflygtige Christiern II.s utrættelige revancheprojekter og de nye magthavere i Skandinavien for at sikre det fuggerske transportsystem.

Emnet er fristende, men resultatet alligevel skuffende. Dr. Nübels kendskab til international og skandinavisk forskning er såre beskedent og endda forældet (C. F. Allen og E. G. Geijer); s. 77 kan man læse, at Torben Oxe »for at bryde Sigbrits magt ... i sommeren 1517 sendte Dyveke en kurv forgiftede kirsebær. Christiern II stillede i strid med adelens mest elementære rettigheder Oxe for en borgerlig domstol, der dødsdømte ham. Med Oxes henrettelse blev enhver forståelse mellem kongen og rigsrådet udelukket«. Fejl optræder ligeledes hyppigt; s. 166 og 182 nævnes Ture Jönsson (Tre Rosor) blandt de landflygtige, skandinaviske gejstlige, der optog kontakt med Occo; s. 132 erfarer læseren, at ærkebiskop Olaf Engelbrektssen »i efteråret 1532 efter Christiern II.s nederlag drog i eksil over Amsterdam til Bruxelles, et foretagende, hvori fuggerfaktoren sikkert har været delagtig, omend intet er bekendt derom«.

På den anden side må det nok krediteres forfatteren, at det clair obscur, hvor-

med Pompeius Occo måtte tilsløre sin færden, givetvis har bidraget til den mangelfulde kildesituation; metodisk uheldigt er det derimod, at den fragmentariske overlevering altfor ofte har tvunget dr. Nübel til e silentio-slutninger, som ikke lader sig begrunde på anden måde end ved henvisning til Occos nøgleposition; »ingen kilder (hedder det) beretter om Pompeius Occos andel i disse begivenheder. Det er dog hævet over tvivl, at han medvirkede på udslaggivende vis« (s. 155; jf. f. eks. 88f., 111, 146, 209, 224). Det er vel til syvende og sidst et åbent spørgsmål, om Pompeius Occo – hvor interessant han end kan være – kan bære en monografi af dette omfang; bogen har utvivlsomt værdi ved at sammenfatte det spredte og delvis utrykte kildemateriale, men den mærkes unægtelig også af metodiske og saglige brist.

E. LADEWIG PETERSEN

JAN SZPAK: Kierunki produkcji dworskiej w ekonomii Malborskiej w XVI wieku (Produktionsretninger i godskomplekset Malbork i 1500-tallet). Tysk resumé. Polska Akademia Nauk – Oddział w Krakowie. Prace Komisji Nauk Historycznych nr. 30. Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk, Ossolinum, 1972. 189 s. 46 + XLI tabeller. 8 diagrammer. 35 złoty.

Undersøgelsen over landbrug og landbrugsproduktion i godskomplekset Malbork (Marienburg) i polsk Prøjsen nær Gdańsk er et uddrag af en doktorafhandling fra Det jagiellonske universitet i Kraków 1970; den er udarbejdet på initiativ af professor St. Hoszowski. Emnet er 8 ladegårde i de flade marskegne (polsk: Zuławy/tysk: Werder) omkring Wisładeltaet, der hyppigt er udsat for oversvømmelse. Bøndernes arbejdskraft var her i modsætning til andre egne af Polen ikke altfor hårdt udnyttet – deres byrder var især digebyggeri og kanalvedligeholdelse – og til selve ladegårdsproduktionen benyttedes lejet arbejdskraft, et fænomen der gik tilbage til korsriddernes tid.

Szpak har haft et usædvanligt godt kildemateriale til sin rådighed. En del er trykt, men blandt arkivalierne må i første række nævnes godskompleksets regnskaber, der (med en del huller) er bevaret fra 1514 til 1581; hertil kommer et par bøger fra 1590–1591. Regnskaberne er ført på latin i mindst to eksemplarer, og det er det første eksemplar (oprindeligt i skatmesterarkivet i Kraków) der er bevaret; siden 1947 er det i arkivet i Warszawa. De nu eksisterende 47 bøger omfatter mellem 150 og 300 blade, så det er et betragteligt kildemateriale, der har skullet bearbejdes. Efter forfatterens oplysninger er det det bedst bevarede materiale til et godskompleks' historie fra 1500-tallet.

Blandt Szpaks resultater kan nævnes, at udsæden af rug og byg var faldende til midten af 1500-tallet for derefter at stige, særlig stiger udsæden af rug stærkt mellem 1560 og 1580. Derimod forholder kurven for udsæd af hvede sig nærmest omvendt proportionalt til kurven for udsæd af rug (s. 40–41). Det bemærkes også, at udsvingene år for år var store. 1563 gav en rekordhøj høst, men efter en voldsom epidemi 1564 (hvis følger bemærkes på talrige områder af godsernes drift) blev høsten 1565 katastrofalt lav. Efter at have sammenlignet med forholdene i Małopolska (egnen omkring Kraków) i 1700-tallet – det nærmeste sammenligningsmateriale i tid og sted, Szpak kunne finde – nås den slutning, at det ikke så meget er et enkelt højt foldudbytte som høstens stadige højde, der vidner om